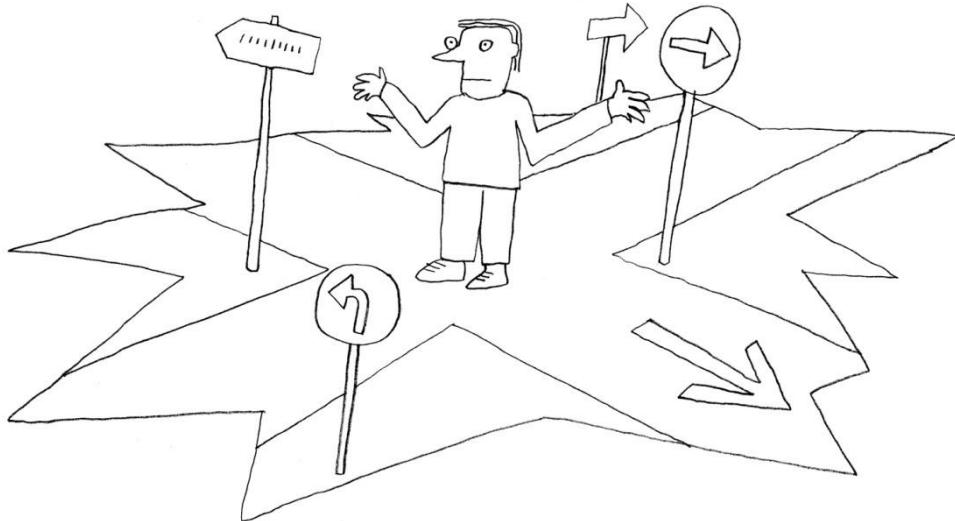

Κεφάλαιο 2 - Αποσαφηνίζουμε αξίες

Εισαγωγή

Στη μοντέρνα κοινωνία μπορούμε - και πρέπει - να επιλέξουμε τις αξίες εκείνες που θεωρούμε σημαντικές και με νόημα για εμάς. Κάνοντας τέτοιες επιλογές χρησιμοποιούμε την προσωπική μας ελευθερία, την ελευθερία της σκέψης και των πεποιθήσεών μας, καθώς και την ελευθερία της έκφρασης, όταν εκφράζουμε τις απόψεις μας δημόσια. Ως εκ τούτου, οι δραστηριότητες σε αυτό το κεφάλαιο πραγματεύονται μια βασική αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων – την ατομική ελευθερία.

Παρόλα αυτά, όπως δείχνει η εικόνα, η ατομική ελευθερία συνοδεύεται με την ανάγκη για επιλογές. Οι ελεύθεροι άνθρωποι μπορεί να είναι πολύ μοναχικοί. Κανένας δε μπορεί, ή δεν θα έπρεπε να μπορεί, να μας υποδείξει σε τι να πιστεύουμε ή ποιες αξίες να επιλέγουμε. Και πρέπει να επιλέξουμε – πώς αλλιώς θα ξέρουμε τι είναι σημαντικό στη ζωή; Η επιλογή των αξιών είναι, επομένως, ένα κεντρικό ζήτημα για τους νέους στην προσπάθεια τους να απαντήσουν στην ερώτηση: Ποιος είμαι; Ποια είναι η ταυτότητα μου;

Από μια διαφορετική σκοπιά, από τις συλλογικές ανάγκες της κοινωνίας, παρατηρούμε πως η ατομική ελευθερία οδηγεί σε μια πλουραλιστική κοινωνία, με τα μέλη της να προσκολλώνται σε διαφορετικές αξίες και πεποιθήσεις. Ο πλουραρισμός μπορεί να αποτελέσει πηγή σύγκρουσης. Αυτό δημιουργεί το ερώτημα σε ποιες αξίες βασίζεται η κοινότητα και η δημοκρατία μας, για παράδειγμα εκτίμηση του συμβιβασμού, μη-βία ή ένταξη των μειονοτήτων. Κατά κανόνα, αν τα μέλη μιας κοινωνίας πετύχουν να συμφωνήσουν σε κανόνες ειρηνικών, μη βίαιων επιχειρημάτων και λήψης αποφάσεων μπορούν να αντιμετωπίσουν τις όποιες διαφωνίες στις απόψεις και τα συμφέροντα τους.

Όλες αυτές οι ερωτήσεις είναι εξίσου σημαντικές τόσο στη μικρο-κοινωνία μιας σχολικής τάξης, όσο και στην κοινωνία στο σύνολο της. Σε μια δημοκρατική κοινότητα, κανένα άτομο ή αρχή δεν έχει το δικαίωμα να ορίζει αξίες για όλους. Αντ' αυτού, οι πολίτες είναι αυτοί που θα διαπραγματευτούν μια ελάχιστη συμφωνία σε συγκεκριμένες αξίες. Ως εκ τούτου, δεν είναι δουλειά του/της εκπαιδευτικού να ορίσει αξίες σε σχέση με την πολιτική ορθότητα, με ένα συγκεκριμένο κόμμα, μια πεποιθηση ή μια ιδεολογία. Οι μαθητές χρειάζεται να μάθουν πώς να κάνουν χρήση της ελευθερίας της σκέψης τους και πώς να μοιράζονται τις επιλογές τους με άλλους.

Οι δραστηριότητες αυτές υποστηρίζουν τους μαθητές αναπτύσσοντας τις δεξιότητες διαπραγμάτευσης. Οι μαθητές ενημερώνονται για τη θεμελιώδη αρχή της αναστρεψιμότητας. Κατανοούν πως η επιλογή των προσωπικών αξιών μας καθορίζεται από την κοινωνική μας κατάσταση και τα ενδιαφέροντα μας. Σε κάθε δραστηριότητα, ο τρόπος με τον οποίο οι μαθητές διαφωνούν – ειρηνικά και με αμοιβαίο σεβασμό - είναι εξίσου σημαντικός με το θέμα για το οποίο πραγματικά τάσσονται υπέρ ή κατά.

Δραστηριότητα 2.1. – Το παιχνίδι της σχεδίας

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές εισάγονται στην έννοια των αξιών και μαθαίνουν να εντοπίζουν προκαταλήψεις.
Υλικά	Κάρτες με πληροφορίες για χαρακτήρες.

Διαδικασία

Εννέα άτομα βρίσκονται σε μια σχεδία σε ανοιχτή θάλασσα. Δεν γνωρίζουν που ακριβώς. Η σχεδία είναι πολύ μικρή για όλους. Τέσσερις από αυτούς πρέπει να πεταχτούν στη θάλασσα.

Ποιοι θα είναι και γιατί;

Κάθε μαθητής λαμβάνει μια κάρτα με πληροφορίες σχετικά με τον χαρακτήρα που θα εκπροσωπήσει.

Αυτό δεν είναι μόνο ένα παιχνίδι ρόλων, αλλά, επίσης, μια διαδικασία ταύτισης με έναν χαρακτήρα βρίσκοντας λόγους για τους οποίους αυτός/αυτή αξίζει να επιβιώσει περισσότερο από κάποιον άλλο. Οι μαθητές πρέπει πάντα να μιλάνε στον πρώτο ενικό - «Εγώ». Η κατάσταση και τα όσα διακυβεύονται αναγράφονται, επίσης, στην κάρτα. Πρέπει να υπάρχει απόλυτη ησυχία κατά τη διάρκεια αυτής της πρώτης δεκάλεπτης φάσης.

1. Οι μαθητές δουλεύουν σε ομάδες των τεσσάρων έως έξι.

Κάθε ομάδα αποφασίζει ποιος θα σωθεί ανάλογα με τα επιχειρήματα του κάθε μαθητή. Για να αυξηθεί η αλληλεπίδραση, ο κάθε μαθητής θα πρέπει όχι μόνο να υπερασπίσει τον χαρακτήρα που εκπροσωπεί, αλλά και να επιτεθεί σε κάποιον άλλο. Ωστόσο, μέσα σε είκοσι λεπτά πρέπει να παρθεί μια συλλογική απόφαση.

2. Κάθε ομάδα παρουσιάζει τις επιλογές της και τις συγκρίνει με εκείνες των άλλων ομάδων.

3. Ολόκληρη η τάξη εντοπίζει τις αξίες και τις προκαταλήψεις που ανέκυψαν.

Υλικά

Παραδείγματα διαφορετικών χαρακτήρων

Ένας 35 χρονος διακοσμητής, ελεύθερος, που δραστηριοποιείται σε ένα πολιτικό κίνημα.	Ένας πολίτης ρομά που μόλις αποφυλακίστηκε.
Μια οροθετική εκδιδόμενη γυναίκα.	Μια ηλικιωμένη χήρα, που ταξιδεύει προς την πατρίδα της με όλες τις οικονομίες της για να ξαναδεί το γιο της.
Ένας Ρώσος παινίστας, πατέρας δύο παιδιών.	Ένας μεθυσμένος Σκίνχεντ Άγγλος.
Ένας 15 χρονος έφηβος, νικητής ενός σημαντικού βραβείου λογοτεχνίας.	Ένας ηλικιωμένος, διάσημος Αμερικανός παίκτης του μπέιζμπολ.
Ένας πρέσβης που δουλεύει για τον ΟΗΕ.	Μια νεαρή μητέρα με σπασμένο πόδι.
Ένας στρατιώτης που επιστρέφει μετά από άδεια.	

Δραστηριότητα 2.2. – Συστήματα αξιών

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές ανακαλύπτουν πως διαφορετικές αξίες μπορούν να αποτελέσουν πιθανή πηγή σύγκρουσης.
Υλικά	Χαρτιά και στυλό, λίστες που περιλαμβάνουν διαφορετικές αξίες.

Διαδικασία

Δίνεται σε κάθε μαθητή μία λίστα με 20 αξίες, όχι σε κάποια συγκεκριμένη σειρά: κοινωνική επιπυχία, αγάπη, υπακοή, ασφάλεια, ειρήνη, τάξη, ανθρώπινη αξιοπρέπεια, καλή αντίληψη για τον εαυτό σου, ισότητα, σεβασμός για τους άλλους, ειλικρίνεια, οικογένεια, αλληλεγγύη, υπευθυνότητα, δικαιοσύνη, ανεκτικότητα, ελευθερία, ανταγωνισμός, υγεία, πατριωτισμός.

1. Οι μαθητές δουλεύουν σε ζευγάρια.
2. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να ομαδοποιήσουν τις αξίες στη λίστα σε τρεις κατηγορίες. «Στην πρώτη, βάλτε αυτές που θεωρείτε πιο σημαντικές για εσάς. Στη δεύτερη, τις λιγότερο σημαντικές. Και τέλος, αυτές που είναι αταξινόμητες». Η εργασία αυτή θα πρέπει να γίνει αργά και με αρκετή σκέψη.
3. Η ανατροφοδότηση γίνεται με συζήτηση σε ομάδες, με τα ζευγάρια να εναλλάσσονται.

Καμία ιεραρχία δεν είναι προτιμότερη από κάποια άλλη. Δεν θα υπάρξει αξιολόγηση ή βαθμολόγηση για τη δραστηριότητα.

Ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να δώσει έμφαση στη διαφορά μεταξύ απλών ιδανικών αξιών και αποτελεσματικών αξιών – εκείνων, δηλαδή, που λαμβάνουν υπόψη τους ένα είδος συμπεριφοράς.

4. Ζητήστε από τους μαθητές να κρατήσουν τη λίστα με τις αρχικές επιλογές τους.

Επέκταση

1. Οι μαθητές σχηματίζουν ομάδες των τριών και συγκρίνουν τα συστήματα αξιών τους (τη λίστα με τις αρχικές επιλογές τους) απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις:
  - Γιατί διάλεξα αυτή την αξία ως πιο σημαντική;
  - Είναι σημαντική αυτή η αξία για τη συμπεριφορά μου;
  - Ποια είναι τα εμπόδια για την υλοποίηση της;
  - Ποια είναι η κύρια σύγκρουσή μου;
  - Τι μπορώ να κάνω για να την επιλύσω;
  - Ποιες είναι οι ατομιστικές στάσεις σε αντίθεση με τις αυθεντικές συλλογικές δεσμεύσεις;
2. Οι μαθητές ομαδοποιούν τις αξίες τους σε κατηγορίες, για παράδειγμα γενική ηθική ή ανθρώπινα δικαιώματα, πρακτική χρήση, γενική ή κοινωνική επιπυχία.

Ποια ομαδοποίηση φαίνεται να είναι η πιο σημαντική;

Όταν το άτομο έρχεται αντιμέτωπο με μια επιλογή, μπορεί να ενεργήσει από συνήθεια χωρίς να σκεφτεί ή να αναζητήσει τους λόγους που θεωρεί καλύτερους για μια συγκεκριμένη ενέργεια. Σκεφτόμαστε για τις αξίες όχι όταν αναρωτιόμαστε ποιοι είναι οι καλύτεροι τρόποι για να επιτύχουμε έναν στόχο, αλλά όταν αναρωτιόμαστε ποιον στόχο θα πρέπει να επιλέξουμε.

3. Αυτή η διαδικασία προσφέρει μια αποδεκτή λύση για όλα τα μέλη που βρίσκονται αντιμέτωπα με αντικρουόμενα επιχειρήματα, όταν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων. Αν και συχνά μπαίνουμε στον πειρασμό να χρησιμοποιήσουμε ηθικούς όρους για να υπερασπιστούμε προσωπικά συμφέροντα, ορισμένες αρχές βρίσκονται σε λειτουργία. Ο σεβασμός για το άτομο είναι μια αρχή, ένας κανόνας που κάνει την αποδοχή ή την άρνηση μιας κατηγορίας ενεργειών πιθανές.

Το πιο αξιόπιστο κριτήριο για να γνωρίζει κανείς αν ένας κανόνας συμπεριφοράς ευνοεί τον σεβασμό για το άτομο είναι η αναστρεψιμότητα, καθώς μας κάνει να δίνουμε την ίδια βαρύτητα στα συμφέροντα των άλλων όσο και στα δικά μας.

Σε ομάδες, οι μαθητές θα πρέπει να διατυπώσουν μερικές αρχές όπως:

- ο νόμος πρέπει να γίνεται πάντα σεβαστός
- ο καθένας έχει το δικαίωμα να ζει τη ζωή που εκείνος θεωρεί καλή κι αρμόζουσα για τον ίδιο.

Οι μαθητές μπορούν, μετά, να προσδιορίσουν τις απόψεις και τις αρχές που εκφράστηκαν.

Δραστηριότητα 2.3. – Φιλοσοφία ζωής

Εκπαιδευτικός στόχος	Οι μαθητές κατανοούν ότι οι αξίες έχουν διαφορετικές πρακτικές επιπτώσεις.
Υλικά	Μια λίστα με διαφορετικούς τρόπους ζωής σε μια αφίσα ή στον πίνακα.

Διαδικασία

1. Οι μαθητές αξιολογούν τον κάθε «τρόπο ζωής» με τη βοήθεια της παρακάτω κλίμακας:

7 – σου αρέσει πάρα πολύ

6 – σου αρέσει

5 – σου αρέσει λίγο

4 – σου είναι αδιάφορος

3 – δεν σε απασχολεί

2 – δεν σου αρέσει

1 – δεν σου αρέσει καθόλου

2. Ο/η εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να συγκρίνουν τις αξιολογήσεις τους σε ζευγάρια ή σε ομάδες των τριών ή τεσσάρων ατόμων.

Επέκταση

Οι μαθητές γράφουν μια περιγραφή του ιδανικού τρόπου ζωής για αυτούς (θα πρέπει να αποφύγουν να περιγράψουν την παρούσα ζωή τους). Εντοπίζουν αντιφάσεις. Συμμορφώνονται με την κλίμακα αξιών τους;

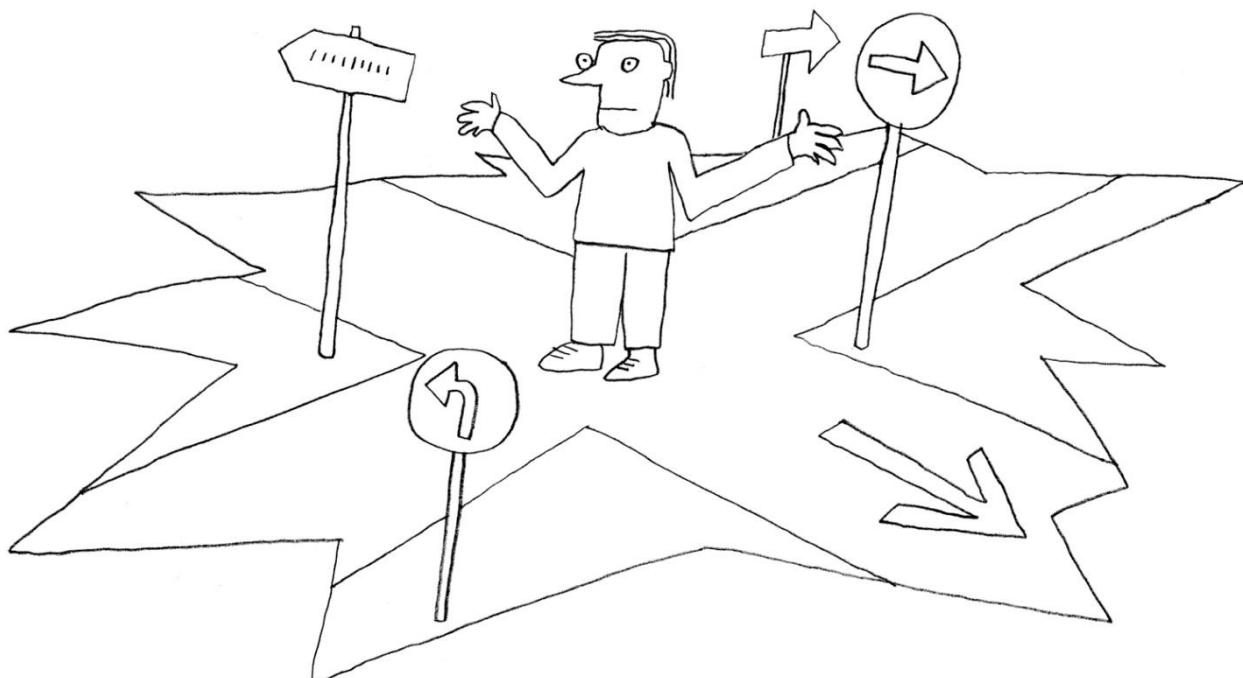
Υλικά

(βλ. επόμενη σελίδα)

Διαφορετικοί τρόποι ζωής

1. Στη ζωή, χρειάζονται τα παρακάτω: μέτρο, ευφυία, ισορροπία των υπερβολών, φιλίες, αυτοέλεγχος, πειθαρχία, προνοητικότητα, καλοί τρόποι και σεβασμός για ορισμένες παραδόσεις.
2. Αυτό που μετράει στη ζωή είναι η ατομική και πνευματική ελευθερία, η αδιαφορία για τον υλικό και φυσικό κόσμο.
3. Τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά είναι η στοργή, η αγάπη, η αφοσίωση, ο έλεγχος των προσωπικών πταθών και ενδιαφέροντων, το να είσαι ανοιχτός στους άλλους. Πρέπει να είμαστε δύσπιστοι με τα τολμηρά μυαλά, την αναζήτηση για εξουσία και τον εγωισμό.
4. Το να χαίρεται κανείς τη ζωή είναι πιο σημαντικό από το να αλλάζει τον κόσμο: η άρνηση της ηθικής, της πειθαρχίας και της προσωπικής θυσίας· η ανάγκη για κοινωνικότητα, αλλά με περιόδους απομόνωσης.
5. Το άτομο πρέπει να ταυτίζεται με κάποια ομάδα και να αναζητά συντροφικότητα. Η κοινωνικότητα και η δράση είναι σημαντικές, όπως είναι και η άρνηση του διαλογισμού ως αφαίρεση, της απομόνωσης και των υλικών ενδιαφέροντων. Οι θετικές συναισθηματικές εξωτερικεύσεις και οι κοινές απολαύσεις είναι προτιμότερες.
6. Το άτομο πρέπει να αναζητάει ενθουσιώδη σωματική δραστηριότητα, εξερεύνηση του κόσμου και των αισθήσεων, προτίμηση για εργασία, άρνηση των ονείρων ως νοσταλγία, απόρριψη των ανέσεων και της αυτο-ικανοποίησης.
7. Οι μέρες ακολουθούν η μια την άλλη, αλλά είναι όλες διαφορετικές. Η αστάθεια και η προσαρμογή είναι κεντρικά στοιχεία, και το άτομο θα πρέπει να επιθυμεί να απολαμβάνει κάθε σημαντική στιγμή. Πάνω από όλα, να μην γίνεται σκλάβος μιας ιδέας.
8. Οι απλές απολαύσεις είναι σημαντικές: η άνεση, η φιλία, η ξεκούραση, η καλή υγεία, η άρνηση των έντονων, πολύπλοκων απολαύσεων, η απόρριψη της φιλοδοξίας και του φανατισμού.
9. Η διαφάνεια και η δεκτικότητα είναι απαραίτητες: οι απολαύσεις και οι επιτυχίες θα έρθουν από μόνες τους· περίμενε ήρεμα και δεκτικά.
10. Το άτομο πρέπει να έχει αυτοέλεγχο, αλλά να είναι σε επαγρύπνηση, ενήμερο για τις δυνάμεις του κόσμου και τα ανθρώπινα όρια. Το άτομο πρέπει να είναι γενναιόδωρο αλλά όχι να σκέφτεται ουτοπικά, και να βαδίζει στον κόσμο με αυτοέλεγχο και αξιοπρέπεια.
11. Η περισυλλογή είναι σημαντική. Ο κόσμος είναι πολύ μεγάλος και πολύ επιθετικός. Η εσωτερική ζωή της ψυχής είναι απαραίτητη κι έχει προτεραιότητα σε σχέση με έναν μάταιο, επώδυνο κόσμο που πρέπει να απορριφθεί.
12. Η έμφαση είναι στη δράση, την εκτέλεση, την πρόκληση, την κατασκευή· το σώμα, τα χέρια, οι μύες είναι η πραγματική ζωή. Η σύνεση, η άνεση και η ξεκούραση πρέπει να απορριφθούν.
13. Οι άνθρωποι υπάρχουν για να εξυπηρετούν: το να είναι χρήσιμοι στους άλλους ενισχύει την προσωπική τους ανάπτυξη. Παράδωσε τον εαυτό σου στον κόσμο· να είσαι ταπεινός, σταθερός, πιστός, ευέλικτος. Να λαμβάνεις χωρίς να ζητάς, να δουλεύεις για τη βασιλεία του Καλού.

Αποσαφηνίζουμε αξίες

Εικονογράφηση από το Κεφάλαιο 2

EDC/HRE Βιβλίο VI: Διδάσκουμε τη δημοκρατία

Mια συλλογή από μοντέλα σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα